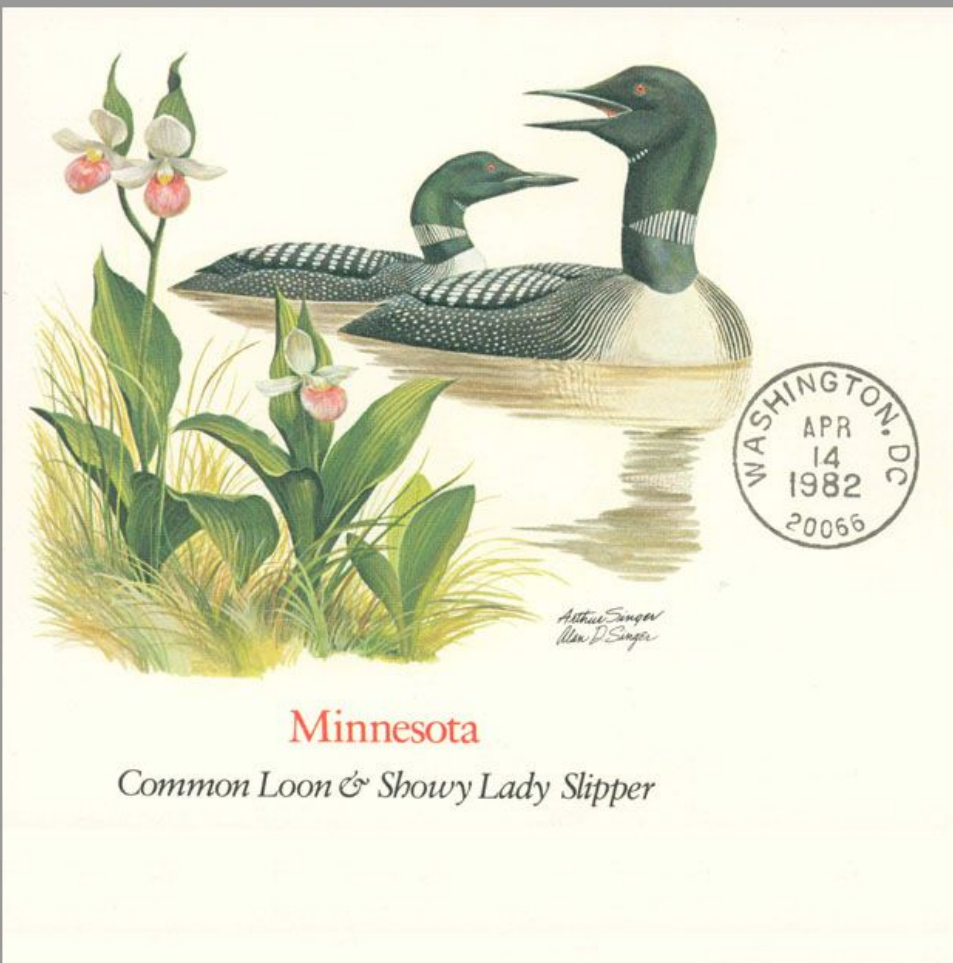

Gavia

Nro 2

Joulukuu 2009

Minnesota

Common Loon & Showy Lady Slipper

Julkaisija: BirdLife Suomi, Gavia-työryhmä

Toimitus: Pekka Lehtonen

Taitto: Jukka Virtanen

Sisältö

Toimituksesta.....	2
Kuikka ja kaakkuri vuoden 2010 linnut.....	3
Kuikkaparvien tapahtumista.....	4
Kaakkuri-inventointi Kuhmoisissa kesällä 2009.....	7
Järvilinnuston seuranta.....	9
”Näinkin voi Kuikkiin hurahtaa”.....	13
Tiedotuksia:	
Värirenkastetut kaakkurit.....	19
Havaintojen raportointi on ensiarvoisen tärkeää...20	
Esitelmä kuikista.....	20

Kuva: Sandy Fuchs

Toimituksesta

Työryhmämme perustamisesta tulee pian vuosi ja saman tien pääsemme mukaan suureen hankkeeseen, sillä BirdLife Suomi on valinnut kuikan ja kaakkurin vuoden linnuiksi 2010. Merkivuosi tulee hyödyntää monin tavoin. Nyt jos koskaan on mahdollista löytää uusia havainnoijia kaakkurille ja kuikalle ja media tuo lajit myös suuren yleisön tietouteen.

BirdLife on työryhmämme avustuksella valmistellut Gavia-vuotta 2010; jäsenyhdistyksiä on pyydetty nimeämään aluevastaavat, jotka keräävät keskitetysti havainnot alueellaan BirdLifen ja työryhmämme analysointia varten. Tavoitteena on, että vuoden 2010 aikana kerättyjen havaintojen perusteella voisimme tehdä uuden luotettavan kannanarvion Suomen kaakkuri- ja kuikkakannasta. Työryhmän hallitus laatii erikseen ohjeet aluevastaaville ja havainnoijille. Linnut -lehteen tulee artikkeli kuikasta ja luultavasti media huomioi asian omissa foorumeissaan.

Tässä lehdessä kerrotaan muun muassa vuoden laji 2010-projektista, kuikkaparvien moninaisista toiminnoista, kaakkurien havainnointikokemuksista, järvilinnuston seurannasta, Gavia -lajien esiintymisestä postimerkeissä, rahoissa ja tauuluissa sekä pyydetään kuvaajia huomaaman ohilentävät kaakurit, jotta digikuvien perusteella saataisiin tunnistettua väri-rengastettuja kaakkureita.

Jo 15 vuotta toiminut Ruotsin Gavia-järjestö Lomföreningen (www.projekt-lom.com), on huomioinut työryhmämme toiminnan omassa lehdessään LOM-Hört, jonka 31. numeron johdantokirjoituksessa sekä työryhmältämme pyydettyssä artikkelissa kerrotaan toiminnastamme ja toivotaan menestyksellistä yhteistyötä kanssamme. Tätä mekin toivomme; ovathan Suomi ja Ruotsi kaakkurin ja kuikan huomattavia levinneisyysalueita.

Sinä, arvoisa lukijamme, olet myös tervetullut tuomaan oman panoksesi lehtemme lähettämällä lyhyehköjä kirjoituksia, kysymyksiä yms. Gavia-työryhmälle. Muistathan nettiosoitteemme birdlife.fi/gavia, josta löytyy monenlaista tietoa kaakkurista ja kuikasta.

Suurkiitos kaikille niille, jotka ovat lähettäneet havaintoja pesimäkaudelta 2009 ja myös takautuvasti. Yhteenvedo niistä julkaistaan kevättalvella.

Kuikka ja kaakkuri vuoden 2010 linnut

BirdLife Suomen vuoden 2010 lintuja ovat kaakkuri ja kuikka. Suurelle yleisölle tiedottamisessa keskitytään lähinnä kuikkaan. Lintuharrastajat kokoavat tietoa aktiivisesti kuikan lisäksi myös kaakkurista. Tavoitteena on selvittää kummankin lajin kanta mahdollisimman tarkkaan niin valtakunnan kuin paikallisyhdistysten tasolla. BirdLifen Gavia-työryhmä (birdlife.fi/gavia) koordinoi vuoden 2010 toimintaa. Lajikoh-
taisiksi koordinaattoreiksi on valittu Kalevi Eklöf (kaakkuri., kalevi.eklof@virpi.net, p. 0500 774688,) ja Pekka Lehtonen (kuikka, pelehtonen@gmail.com, p. 040 5211538).

Jäsenyhdistyksiä on pyydetty nimeämään lajivastaavat tai asiasta vastaavan tiimin vuoden 2009 loppuun mennessä. Lajivastaavat ovat yhdyshenkilöitä BirdLifen ja jäsenyhdistyksen välillä ja heidän tehtävänsä on koordinoida vuoden lintujen laskennat sekä toimittaa tulokset BirdLifelle vuoden 2010 aikana. Teemavuonna kuikka ja kaakkuri ovat esillä monin eri tavoin. Lisätietoja tulee alan kotimaiseen lehdistöön ja BirdLife Suomen verkkosivuille birdlife.fi.

Kuvat: Jukka Virtanen

Kuikkaparvien tapahtumista

Pekka Lehtonen

Tässä esitetyt huomiot perustuvat Joutsan Suonteenjärven eteläosassa tehtyihin havaintoihin. Suurimmissa havaituissa parvissa on yleensä 20-30 yksilöä – kerran jopa 40 yksilöä.

Kuikka muodostaa parvia kevästä syksyyn. Pesintäaikana parvet koostuvat pääosin parittomista yksilöistä, mutta kesän edetessä niihin liittyy yhä enemmän pesinnässä epäonnistuneita. Pesinnässä onnistuneiden parien yksilöt osallistuvat parvitoimintoihin poikasten kasvaessa, jolloin poikaset jätetään yksikseen jopa tuntikausiksi. Kuikat alkavat kierrellä järvellä yhä enemmän syyskesää kohti, josta johtuen kuikkaparvet ovat suurimmillaan elo-syyskuussa. Ani harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta nuoret kuikat eivät liity parviin. Parvet liikkuvat alueensa kaikissa osissa, mutta pitkät rantalinjat ovat selviä johtolinjoja. Niitä seuraten 100-200 metrin päässä rannasta tapahtuu 80-90 % kaikista parvien liikunnoista. Kesällä parvet pysyvät koossa 0,5-3 tuntia. Syysparvet säilyvät hajoamatta suotuisissa oloissa jopa koko päivän. Yksilömäärä kuitenkin vaihtuu jatkuvasti kun parveen liittyy tai siitä eroaa kuikkia. Yön tunteiksi parvet yleensä hajoavat. Poikkeuksena ovat elo-syyskuun sääoloiltaan suotuisat ajat, jolloin parvet saattavat säilyä hajoamatta aamutunneille saakka.

Kuikan vilkkaista toiminnoista tapahtuu heikkotuulisella tai tyynellä säällä noin 90 % ja keskiarvoa korkeamman lämpöti-

Nokkatervehdys.

lan vallitessa lähes 80 %. Toiminta voi kuitenkin olla vilkasta myös navakkatuulisella säällä, mutta tämä edellyttää korkeaa lämpötilaa ja aalloilta suojattua aluetta.

Lyhyiden (4-8 min), mutta kiihkeiden toimintaperiodien aikana kuikkien toimintavire väsyä niin tyystin, että ne tarvitsevat 20-30 minuutin pituisen, täysin passiivisen ajan palautuakseen. Parvi- kuten kaikissa muissakin toiminnoissaan kuikka on ilta- ja heikommin aamuaktiivinen lintu.

Kesä-ajan parvitoimintoja ovat: 1) nokkatervehdys ja pyöröuinti uusien yksilöiden liittyessä parveen, 2) jonouinti ja pai-

Siipien räpyttely.

kallaan kellunta, jolloin rupatteluäänet ovat yleisiä, 3) "kuik"-hätäkijaisut sekä niitä seuraavat sukellukset parven hajoamisen edellä sekä ko. tapahtumaan liittyvä hermostunut pään pumppausliike veteen ja ylös, 4) näennäinen puhdistautuminen ja sen päätteeksi siivenleyhytys. Tähän voi liittyä voimakas räpyttely ja kieppuminen vedessä, jolloin kuikka voi uida hetken myös selällään.

Äkkinäinen nousu vedestä.

Kesäajan parvissa tapahtuu ryhmäkalanpyyntiä. Parvi aloittaa selkävesillä vilkkaan ryhmäsukeltelun ja yksilöt pysyvät ajasta 75-80 % veden alla. Ryhmäkalanpyynti kerää paikalle runsaasti kalatiiroja kuikan pyytämän saaliin toivossa.

Tyypillisistä toiminnoista parvissa voi mainita seuraavat:

Ryhmätoiminnot: ryhmäsyöksyt ovat 5-15 m pituisia kiivaita, vettä voimakkaasti pärskyttäviä pyrähdyksiä, ryhmälennot ovat varsinkin elo-syyskuun aamutuntien tapahtumia, parven räjähdysenomainen hajoaminen, jossa tiivis, osan parvesta

sisältävä kuikkaryhmä syöksähtää paniikinomaisesti uintilennossa eri suuntiin, miekkailuasento, jossa parven kaksi yksilöä kiittää toisiaan vastaan ja nousee miekkailuasentoon jäähmettyen muutamaksi sekunniksi paikoilleen, äkinäinen nousu vedestä korkealle siten, että vain peräpää on vedessä. Tehokkaan jalkatyön ansiosta kuikka voi pysyä useita sekunteja ylhäällä.

Koirasyksilöiden toimintoihin parvessa kuuluvat räpiköivä uintilento, jolloin parven koiras aloittaa äkkiä tehostuseleisen, verraten pitkän (400-1000 m) edestakaisen tai silmukan muotoisen uintilennon ruumis syvällä vedessä, takaa-ajo ja taistelut parvessa liittyvät saman naaraan seurassa olevien koiraiden kilpailuun naaraasta.

Naaraan ja koiraan yhteisiin toimintoihin parvessa kuuluvat nokan nyökyttely toisen hyväksymisen merkiksi, naaraan kerjuuele, ja koiraan ja naaraan samanaikainen siipien räpyttely.

Kirjallisuus

Lehtonen, L. 1970: Zur Biologie des Prachttauchers, *Gavia a. arctica* (L.). Annales Zoologici Fennici 7: 25-60.

Selällään uinti.

Kaakkuri-inventointi Kuhmoisissa kesällä 2009

Jukka Virtanen

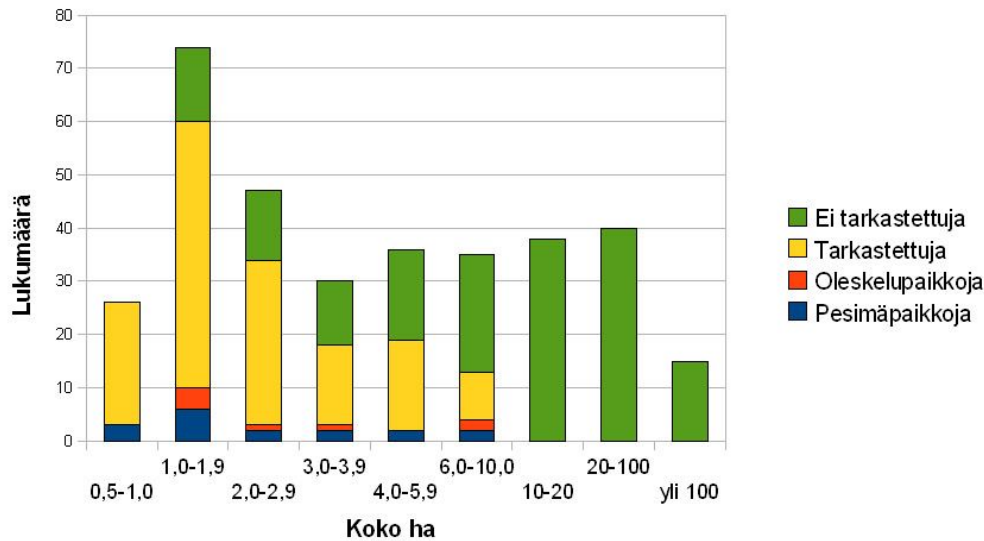
Kaakkurikannan selvittäminen on varsin työläs tehtävä lajin harvalukuisuuden, syrjäisten pesimäpaikkojen sekä lajin liikuvuuden vuoksi. Niinpä arviot Suomen kaakkurikannasta ovat melko puutteellisia ja kannan kehitys heikosti tunnettu. Tämän kirjoituksen tarkoituksena on kertoa yhden kunnan tilanteesta yhden kesän havaintojen perusteella ja tarjota samalla taustatietoa kaakkuri-inventointeja suunnitteleville.

Kuhmoinen on Päijänteen länsirannalla sijaitseva vähän retkeilty kunta. Kaakkurin esiintyminen alueella on tunnettua ja kalastelevia lintuja näkee mm. Päijänteen lahdilla. Koko kunnan alueella pesivien parien lukumäärää ei ole tietävästi aiemmin yritetty selvittää. Kuhmoisten mäkisessä ja vaikeakulkuisessa maastossa on kaikkiaan 328 vähintään 0,8 hehtaarin suuruista järveä tai lampea, joista suurimmat, kuten Päijänne, sijaitsevat kunnan alueella vain osittain. Alle 0,8 hehtaarin lampia ei ole luetteloitu, joten niiden kokonaismäärä ei ole tiedossani, tarkistetuiksi niitä kertyi vajaat 30. Alle 0,5 hehtaarin tai yli 10 hehtaarin lampia en tarkistanut.

Aloitin lampien kiertämisen 10.5. ja jatkoin urakkaa lähes juhannukseen saakka, heinäkuussa jatkoin retkeilyä pesimäluoksen selvittelyllä. Maastopäiviä ennen juhannusta kertyi viitisentoista. Eri lampia tarkastin noin 180, joista osa olisi muu-

toin jäänyt tarkistamatta elleivät olisi sijainneet tien vieressä. Suurin osa tuli tarkistetuksi vain kerran, mutta potentiaalisimpia ja ennestään tunnettuja tarkastin useampaan kertaan. Asuttuja lampia löytyi kaikkiaan 20, joista 17 ensimmäisellä käynnillä toukokuussa. Asuttujen lampien lisäksi luokittelin vähintään 40 muuta lampea kaakkurin pesintään sopiviksi, kaakkurit saattavat tosin olla asiasta eri mieltä. Pesintöjä varmistui kaikkiaan 17 ja lisäksi löytyi kolme muuta paria, jotka oleskelivat lammellaan pysyvästi, mutta pesintää ei varmistunut lukuisista käynneistä huolimatta. Ensimmäisen hautovan linnun näin 14.5., mutta myöhäisimmät parit aloittivat pesintänsä vasta kesäkuun alkupäivinä. Kaikkiaan näin kaakkurin 28 eri lammella, joista siis noin kolmasosa oli vain kalastus tai oleskelupaikkoja. Majava-asutuksen muovaamilla lammilla, joita Kuhmoisissa on kymmeniä, kaakkurit eivät viihdy.

Seuraavan sivun kuvassa on esitetty lampien ja järvien lukumäärät pinta-alan mukaan jaoteltuna. Pesimäpaikkojen, oleskelupaikkojen, asumattomiksi todettujen ja tarkistamatta jätettyjen määrät näkyvät päällekkäisinä pylväinä. Pesimälampien koko vaihteli 0,7-7,2 hehtaariin ja pesimälampia löytyi eri kokoluokista melko tasaisesti. Keskimäärin noin joka kymmenes tarkastus tuotti tulosta. Päivän aikana ehtii tarkastaa 10-20 lampea. Kaakkurin pesinnät kasaantuivat kolmeen selvään keskittymään, joissa pesii 6+5+3 paria 0,7-3,2 kilometrin etäisyydellä lähimmästä naapuriparista. Kolme muuta paria pesivät selvästi muista erillään, vähintään viisi kilometriä lähimmästä naapurista. Alle 10 hehtaarin lammilta löytyi vain yksi kuikkapari 2,6 hehtaarin lammelta, jossa pesintä epäonistui haudonnan loppuvaiheessa tuntemattomasta syystä.

Kuhmoisten lampien ja järvien kokonaismäärät sekä tarkastettujen ja kaakkurin asuttamien lampien lukumäärät lampen/järven koon mukaan. Alle yhden hehtaarin lampien kokonaismäärä ei ole tiedossa.

Ensimmäiset pienet poikaset tapasin 21.6. ja myöhäisimmät hautovat, jotka vielä saivat poikasia, näin 8.7. Yksi poikkeusyksilö hautoi (tai makasi pesässä) 11.6.-9.8., mutta pesintä epäonnistui. Viimeisen retken tein tuolle paikalle 14.8. Poikasia löysin kaikkiaan 18, joista 16 selvisi isoksi saakka (yli puolet emojen koosta). Neljäsosa isoista poikasista oli peräisin uusintapesinnöistä. Merkille pantavaa oli myös se, että kaikis-

sa poikueissa oli kaksi poikasta. Kaakkurin on laskettu tarvitsevan keskimäärin noin yhden poikasen pesivää paria kohden, jotta kanta säilyisi vakaana. Ainakin kesän 2009 tulos (0,94 poikasta/pari) näyttäisi siis melkein riittävältä. Saaressa tai saarekkeessa pesivät parit (10) saivat 1,0 poikasta paria kohden, mutta rannassa pesivät (6) vain 0,7 poikasta/pari. Yksi pesinnöistä varmistui vasta poikasaikaan, joten pesän sijainti ei ole tiedossa.

Yhden vuoden tulos ei vielä kerro kaikkea pesivien määrästä eikä pesimätuloksesta. Luultavasti jokunen pesintä jäi löytymättä, pesijöiden määrä voi vaihdella vuosittain jne. Vasta useamman vuoden seuranta kertoo kaakkuritulanteen tarkemmin. Yhden kesän perusteella arvioisin kaakkureiden pärjäävän Kuhmoisissa kohtalaisesti ja pesivän kannan olevan 20 parin tienoilla.

Tiedot kaakkurin aiemmasta esiintymisestä alueelta ovat melko niukkoja. 1970-luvun atlaksessa Kuhmoisista on varma pesintä kolmelta ruudulta, 1980-luvun atlaksessa vain yhdeltä. Uusimmassa atlaksessa varmoja pesintöjä oli ennen kesän 2009 inventointia kolmelta ruudulta ja inventointien jälkeen seitsemältä. Lisäksi tiedetään, että vuosina 1982-85 oli säännöllisesti asuttuina ainakin 11 lampea, mutta vuona 2009 näistä oli asuttuina vain kuusi. Näiden perusteella kaakkurikannan kehityksestä kunnan alueella ei kuitenkaan voida sanoa mitään varmaa.

Lopuksi vielä kiitokset Kalevi Eklöfille vanhoista havainnoista sekä lajin elintapoja valaisevista keskusteluista.

Järvilinnuston seuranta

Jukka Kauppinen

Vesi- ja rantalintulaskentojen perusta on luotu jo 1920-30-luvuilla, mutta menetelmällisten kehittelyjen seurauksena luotettavaa vertailuaineistoa on 1960-70-luvulta alkaen. (1,2,3) Menetelmiä koskevista tutkimuksista on edetty suosituksiin ja käytännön ohjeisiin. (2,3,4,5,6,7,8)

Tietyn pesimälajin seurantaan voidaan mainiosti liittää muuta-kin saman biotoopin lajistoa, jolloin tulokset voivat palvella monipuolisesti linnuston ja ympäristön seuranta, suojelua ja hoitoa. Esimerkiksi kuikkaseurannan ohessa on mahdollista koota arvokasta aineistoa lintutilanteesta karuilta vesiltä, joilta on niukalti tietoa.

Valtakunnalliseen pesimälinnuston seurantaohjelmaan liittyen järvilinnustoinventointeja on tehty järjestelmällisesti vuodesta 1986 alkaen. Järjestelyn päävastuu kuuluu Luonnontieteelliselle keskusmuseolle sekä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen riistantutkimusosastolle. Maastotöitä ovat tehneet tutkijoiden lisäksi sekä lintuharrastajat että metsästäjät.

Tavoitteet ja käytäntö

Järvilinnuston pesivän kannan ja poikastuoton seurannan ta-

voitteena on koota biotoopeittain ja alueittain edustavaa aineistoa vuotuisista kannoista sekä lajien runsaussuhteista. Mukana ovat ensisijaisesti kuikka-, uikku-, sorsa- ja lokkilinnut sekä nokikana. Myös muista lajiryhmistä, kuten kahlaajista ja tietyistä varpuslinnuista, kootaan aineistoa.

Tietoa pyritään saamaan monentyyppisiltä vesiltä. Järven määrittelyssä käytetään linnuston koostumukseen perustuvaa järvityyppijaottelua. (9,6)

- Karu, metsä- tai suorantainen järvi tai lampi (yli neliökilometrin laajuisilla järvillä tyyppilajeina kuikka ja koskelot)
- Syvä, osittain rehevöitynyt järvi, lahdissa laajahkoja ruoikoita (silkkuiukku runsaana Etelä- ja Keski-Suomessa)
- Matala, metsä- tai suorantainen runsaskasvustoinen järvi (ruskeavetinen, korteikkoinen, matala; pintaa yleensä runsaasti laskettu)
- Runsaskasvustoinen järvi maanviljelyksen tai asutuksen vaikutuspiirissä (melko matala, yleensä ruoikkoinen lintujärvi; yleisimpiä Etelä- ja Lounais-Suomessa)

Tulokset kootaan välittömästi laskentakauden jälkeen ja kirjaataan lomakkeille. Niistä laaditaan yhteenvedot, joista tiedotetaan tuoreeltaan kesän aikana. Tuloksista tehdään myös tarkempia analyyseja, joskus alueellisia ja paikallisia katsauksia. Tässä yhteydessä näihin tutkimuksiin ei syvennytä. (14,15)

Järvilinnuston seurannassa käytetään pesivien parien lasken-

tamenetelmänä kierto- tai pistelaskentaa. Lisäksi ohjelmaan kuuluvat usein kesäiset poikueseurannat. Laskennat pyritään toistamaan peräkkäisinä vuosina mahdollisimman samankaltaisina.

Kiertolaskennassa selvitetään joko veneellä tai jalkaisin rantoja pitkin kiertäen valittujen vesialueiden – järvien tai niiden osien – pesimälajien kokonaiskanta ja kootaan tietoa populaatioista ja yhteisöistä sekä niihin vaikuttavista tekijöistä. (2,4,5,6,10)

Pistelaskennassa tähystetään valituista paikoista tiettyjen havaintosektorien vesilinnut keräten aineistoa sieltä tältä otoksina. (7,8,11,12)

Laskenta-aika ja pesivien parien tulkintaperusteet

Pesivän kannan laskenta-ajat, maastotyömenetelmät ja parien tulkintaperusteet on pyritty vakioimaan niin, että tulosten vertailu eri vuosien ja alueiden välillä olisi mahdollista. Kukin laskentakohde pyritään tutkimaan pesimäkauden alussa siihen aikaan, jolloin pesivät parit ovat asettuneet paikoilleen.

Luotettava laskentajakso on lyhyt ajoittuen niin, että muuttavat yksilöt ovat hävinneet eivätkä paikallisten lintujen parisiteet ole vielä katkenneet. Niinpä laskenta tulee tehdä ennen kuin puolisonsa jättäneet sosiaaliset koiraat ovat liittyneet toistensa seuraan kierteleviksi ryhmiksi.

Laskentakäynnit pyritään ajoittamaan eri lajien kannalta mahdollisimman suotuisaan ajankohtaan seudun maantieteellinen sijainti ja kevään edistyminen huomioon ottaen. Vakioiduin menetelmin tehtyihin vesi- ja rantalintujen seurantaohjelmaan kuuluu kaksi laskentakäyntiä. Keski-Suomen korkeudella ensimmäinen laskenta tulee suorittaa suositusten mukaan normaali-keväinä noin 10.-15.5. ja toinen 25.-30.5., Etelä-Suomessa noin viikko tätä aiemmin ja Pohjois-Suomessa taas viikon verran myöhemmin.

Havainnot merkitään maastomuistiinpanoihin jaotellen erikseen parit, yksinäiset koiraat, naaraat, koirasryhmät ja muut. Tiedot siirretään seurantalomakkeille ja tehdään pesivien parien tulkinta yhtenäisen käytännön mukaisesti. Luonnontieteellisestä keskusmuseosta saatavilla havaintolomakkeilla ja seurantaohjeissa on annettu yksityiskohtaiset menettelytavat. (6,14,15)

Sorsaparien tulkinta tapahtuu yleensä laskenta-aikana havaittujen parien ja yksinäisten koiraiden perusteella – sotkilla voimakkaan koirasylijäämän vuoksi kuitenkin naaraisiin pohjautuen. Pitkää parisidettä ja kiinteää reviiriä pitävien lajien, kuten kuikka- ja uikkulintujen paritulkinnan perustana on reviiromainen käyttäytyminen, tunnuksina ovat paikalliset parit ja yksinäiset linnut, usein myös lisääntymiseen viittaava ääntely. Samantapainen käytäntö on loppulintujen, kahlaajien ja varpuslintujen kohdalla. (6,14,15)

Kuikat ja muut karujen järvien pesijät

Tuhansien järvien Suomi pienine metsäjärvineen ja laajoine selkävesineen tulisi olla nykyistä keskeisemmin mukana linnuston seurantaohjelmassa. Lajeista mainittakoon kuikat, uikut, koskelot, lokit, kahlaajat – ennen muuta rantasipi – sekä muutamat varpuslinnut. Parimäärien vaihtelut karuilta vesiltä kertovat hyödyllistä tietoa eri lajien tilanteesta.

Ellei aivan jokavuotiseen järvilinnuston laskentaan ole mahdollisuutta, vaihtoehtona voisi olla laskenta silloin tällöin. Tietyn väliajoin koottu aineisto on tervetullutta.

Mikäli runsaasti aikaa vaativa ja säärajoituksin tehtävä karujen reittivesien parilaskenta perustuu vain yhteen laskentakertaan, paras ajankohta on noin 1-2 viikkoa jäiden lähdöstä ajoittuen äsken mainittujen ensimmäisen ja toisen laskentakerran väliin. Liian varhainen laskenta on myös kuikkareviirien tulkinnessa ongelmallista: muuttavat ja reviirilleen kiinnittymättömät yksilöt saattavat oleskella järvillä erehdyttävästi pesivien kaltaisesti, jolloin paikallispopulaation erittely on horduvaa.

Toukokuussa tehty laskenta on yleensä ajoitukseltaan sopiva useimmille karujen järvien vesi- ja rantalinnuille. Kuikkaseurannan yhteydessä voidaan siis koota mainiosti uikku-, sorsalintu- ja lokkiaineistoa. Etenkin isokoskelolle ja telkälle toukokuinen laskenta-ajankohta, jos se venyy pitkälle jäiden lähdöstä, käy usein kuitenkin liian myöhäiseksi.

Karujen vesien linnusto tunnetaan heikosti (Kuva: Pekka Lehtonen).

Monien lajien kanta saadaan selville vielä kesäkuun puolellakin – kuikkalintujen lisäksi muuan muassa uikut, lokit, rantasipi ja muut kahlaajat, västäräkki, ruokokerttunen ja pajusirkku. Lisäksi tällöin voidaan kirjata jo telkkä- ja kalalokkipökieita.

Poikueiden tarkkailu

Keväisten parimäärälaskentojen lisäksi kesäinen poikuelas-kenta-aineisto on tervetullutta – tällä tavoin saadaan tietoa pesimismenestyksestä ja sen vaihtelusta eri vuosien, elinym-päristöjen ja seutujen välillä. Etenkin telkkä- ja isokoskelopoi-kueita alkaa näkyä yleisesti kesäkuun loppupuoliskolla. Vart-tuneiden sorsapoikasten lisäksi heinäkuussa on ajankohtaista tarkkailla myös kuikkien poikastuottoa.

Sorsapoikasten iänmääritys tapahtuu yleisesti käytettyjen ikä-luokkakuvausten mukaan. (13)

Vesilinnuston seuranta on kiinnostava keväinen ja kesäinen harrastusmuoto. Uusia kohteita – sekä kokonaisia vesialueita kiertolaskentaan että pistelaskentapaikkojakin – toivotaan li-sää tarkkailuun. Kaikenlaisia vesiä, mutta erityisesti karuja järviä, tulisi saada edustavasti seurannan piiriin.

Menetelmiä koskevaa kirjallisuutta, ohjeita ja lomakkeita:

- 1) Palmgren, P. 1936: Über die Vogelfauna der Binnengewässern Ålands. – Acta Zool. Fennica 17: 3-59.
- 2) Linkola, P. 1959: Zur Methodik der quatitativen Vogelforschung in den Binnengewässern. – Ornithologica Fennica 36: 66-78.
- 3) Siira, J. 1959: Anas-lajien pesivän kannan arvioinnista. – Ornithologica Fennica 36: 98-107.

- 4) Kauppinen, J. 1980: Sorsalintujen pesivän kannan laskentametoista ja niiden virhelähteistä. – Lintumies 15: 74-82.
- 5) Kauppinen, J. 1983: Methods used in the census of breeding ducks in Northern Savo (Finland) at the beginning of the breeding season. – Finnish Game Research 40: 49-81.
- 6) Kauppinen, J., Koskimies, P. & Väisänen, R. A. 1988: Vesilintujen kier-tolaskentaohjeet. – Kirjassa Linnustonseurannan havainnointiohjeet (toim. Koskimies, P. & Väisänen, R. A.), Helsingin yliopiston eläinmuseo, ss. 42-48.
- 7) Koskimies, P. & Pöysä, H. 1985: Vesilinnuston seuranta Suomessa. Menetelmällisiä näkökohtia. – Lintumies 20: 270-279.
- 8) Koskimies, P. & Pöysä, H. 1988: Vesilintujen pistelaskentaohjeet. – Kirjassa Linnustonseurannan havainnointiohjeet (toim. Koskimies, P. & Väisänen, R.A.), Helsingin yliopiston eläinmuseo, ss. 36-43.
- 9) Kauppinen, J. & Väisänen, R. A. 1993: Ordination and classification of waterfowl communities in south boreal lakes. – Finnish Game Res. 48: 3-23.
- 10) Kauppinen, J. 1986: Vesilinnusto järvien tilan arvioinnissa ja seuran-nassa. – Lintumies 21: 132-139.
- 11) Koskimies, P. & Pöysä, H. 1987: Vesilinnuston seurannat ja laskenta-menetelmät. – Suomen Riista 34:31-41.
- 12) Koskimies, P. & Pöysä, H. 1989: Waterfowl censusing in environmen-tal monitoring: a comparison between point and round counts. – Ann. Zool. Fennici 26: 201-206.
- 13) Pirkola, M. & Högmänder, J. 1974: Sorsapoikueiden iänmääritys. – Suomen Riista 25: 50-55
- 14) Vesi- ja rantalinnuston seuranta, laskentaohjeet ja lomakkeet: www.fmn.helsinki.fi/seurannat/vesilinnut/index.htm
- 15) Tuloksia vesilinnuston seurannasta: www.rktl.fi/riista/riistavarat/vesi-linnut.html

”Näinkin voi Kuikkiin hurahtaa ”

Sandy Fuchs

Sandy Fuchs on kerännyt pitkään lintuaiheisia postimerkkejä, ensipäivänkuoria ja rahoja. Hänellä on mm. todella kattava pöllöaiheinen postimerkkisarja. Viime aikoina hän on mieltynyt kuikkiin ja hankkinut kuikkalintuaiheisia merkkejä ja rahoja kaikkialta maailmasta yhteysverkostonsa kautta. Sandy on tiivistänyt laajan aineistonsa oheiseen artikkeliin. Hän aloittaa jännittävällä tarinalla siitä kuinka amerikanjääkuikka tuli Kanadan kolikoihin.

Kolikot (Loonie- ja neljännestaala)

Kanada ja USA käyttivät pitkään käteisrahanaan vihreävalkoista paperitaalaa. Taloudellisesti tämä ratkaisu oli kuitenkin melko kallis sillä laskettiin, että setelin käyttöikä oli noin 12 kuukautta, kun taas kolikko voisi kestää 20 vuotta tai pitempään. Molemmilla mailla oli myös käytössään hopeanvärinen yhden taalan kolikko, mutta nämä olivat vain numismaatikoiden suosiossa. USA:ssa tyydyttiin yleiseen mielipiteeseen, kun taas Kanadassa lyötiin 30 kesäkuuta 1987, 80 miljoona pronssinväristä taalaa. Kansalle ei annettu valinnanvaraa ja jo vuonna 1988 jo noin 40 prosenttia Kanadalaisista pitivät kolikkotaalasta. Vuonna 1989 Kanadan pankki ryhtyi poistamaan paperitaaloja käytöstä. Kolikkoa tehtäessä alkuperäinen suunnitelma oli, että taalassa olisi ollut kuningatar kruunupuolella ja kaksi miestä kanootissa klaavapuolella, kuten hopeataalassa. Matkalla Ottawasta painopaikkaan Winnipegiin kolikonmuotti kuitenkin hävisi. Vahingon korjaamiseksi taiteilija Ro-

Kuvat vasemmalta oikealle: ” Loonie ” 1987 Proof , ” Lucky Loonie” 2008, ” Loonie” Coin&Stamp 2004 Proof ja ¼ \$ Loon USA Minnesota 2005Proof.

bert R. Carmichle piirsi uuden kolikon, jossa on kuningatar edelleen kruunupuolella, mutta kanoottimiesten sijasta klaavapuolella onkin Amerikanjääkuikka ja sellainen se on vielä tälläkin hetkellä.

Taalan kutsumanimeksi tuli melkein heti ”Mulroney’s loonie” silloisen pääministerin mukaan ja vuonna 2006 Kanadan kuningaskaallinen rahapaja varmisti ja kirjasi itselleen oikeudet käyttää nimeä ”Loonie”. suomeksi: tolvana, hölmö, pölvästi, tollo, tomppeli, tonttu,

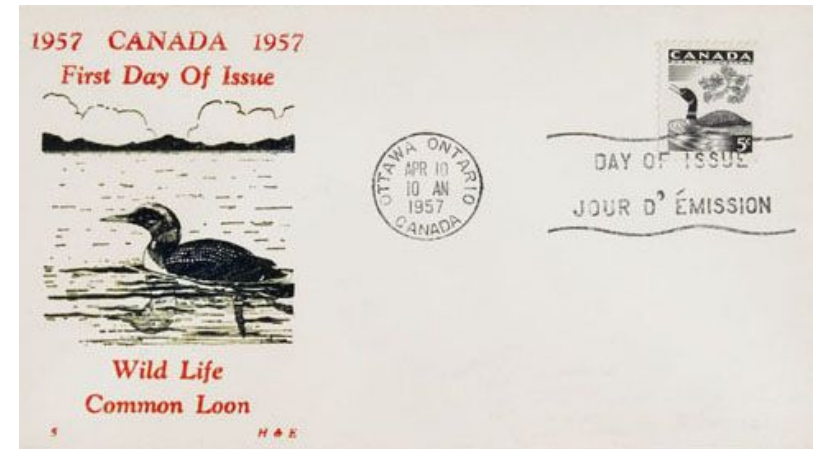
Kuten nimestä löytyy monta eri versiota niin myös taalasta. Kanadan vuoden 2002 Olympialaisissa syntyi ongelma jääkiekkoareenalla, sillä kentän keskustassa oli suuri punainen vaahteranlehti, mutta keskipistettä ei ollut. Jäämestari Trent Evans, jolla oli vastuu jään kunnossapidosta pisti ”Loonie”n kentän keskipisteeseen ja peli sujui. Kanadan naiset ja miehet voittivat olympiakultaa. Miesten edellisestä kullasta oli kulu-
nut 50 vuotta. Team Canadan johtaja Wayne Gretzky kaivoi

pelien jälkeen esiin kolikon, jota säilytetään jääkiekon pyhäkössä Hockey Hall of Fame. Kanadan kuninkaallinen rahapaja on jatkanut perinnettä julkaisemalla jokaisena kesä - ja talvi olympiavuotena erikoisesti suunnitellut "Lucky Loonies" (2004, 2006, 2008 ja 2010). "Loonie" löytyy myös esim. Flying ja Celebrating versioina. USAn kolikoissa Amerikan Jääkuikka löytyy Minnesotan osavaltion neljännestaalassa "Quater" vuodelta 2005 D, P sekä S Proof versioina. (Minnesotan osavaltio syntyi vuonna 1858).

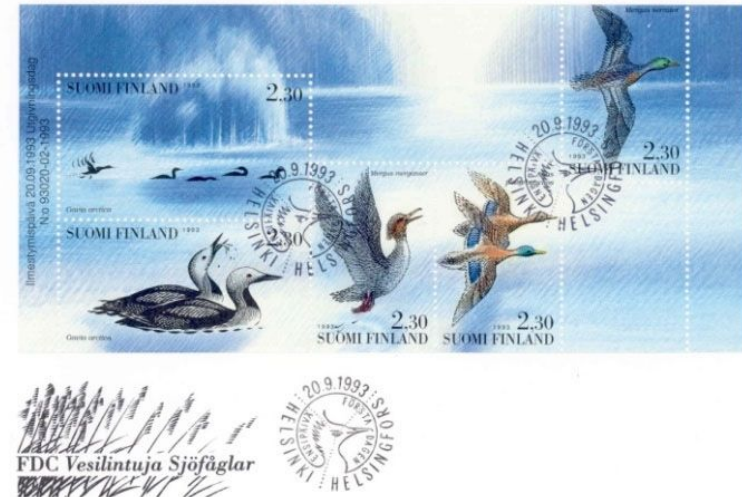
Ensipäiväkuoret (FDC) ja ensipäiväkortit (Maxicard)

Yksi Ruotsin julkaisemasta 3:sta merkistä.

Yksi Kanadan julkaisemasta 3:sta merkistä.

Suomi on julkaissut yhden pienen sarkin.

Venäjän merkki ilmestyi 18.09.1976.

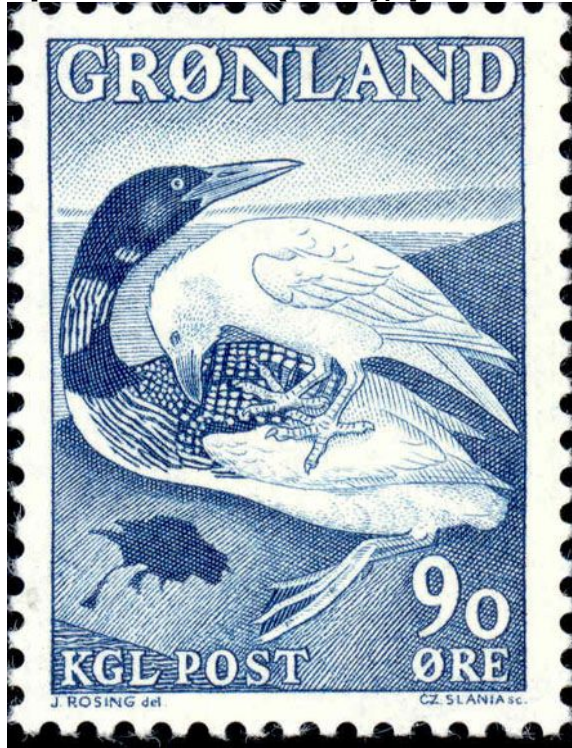

Liettuan merkki ilmestyi 10.09.2005.

USAn merkki on osa sarjaa joka ilmestyi 14.04.1982. Sarjassa on 50:n osavaltion oma lintu ja kukka.

Postimerkit, postituoreet (Mint), pienoisarkki

Grönlantilainen kansantarina kertoo CAPEX postimerkinäytelyssä miten kuikka (merkissä amerikanjääkuikka) ja korppi saivat värinsä. Molemmat olivat alun perin valkoisia. Korppi koristeli noella kuikan siipiä ja kaulaa. Tämän jälkeen oli kuikan vuoro, mutta korppi tuli levottomaksi ja äreäksi, eikä pysynyt paikallaan jolloin kuikka suuttui ja kaatoi tuhkaa korpin päälle. Korppi suuttui vielä enemmän ja heitti kiven kohti kuikkaa, joka osui sitä jalkaan. Tämä on syy siihen, että korppi on musta ja kuikka taas kävelee ontuen.

Mongolian julkaisema postimerkki.

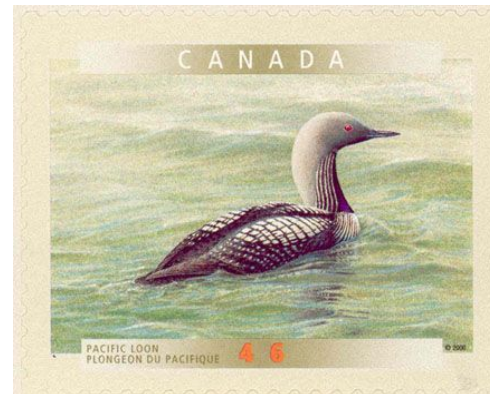
Postimerkki, joka on ornitologi Lars Jonssonin käsialaa. Se on julkaistu 23.01.1986. L. Jonsson on tunnettu kirjoittajana: Lommar vuodelta 1992 ja Euroopan linnut (alkup. Fåglar i Europa) samalta vuodelta sekä ruotsin- että suomenkielisenä.

Gavia 2 – Joulukuu 2009

Alla on Kanadan tundrakuikka-, Puolan kuikka- ja Islannin amerikanjääkuikkamerkki julkaisupäivineen.

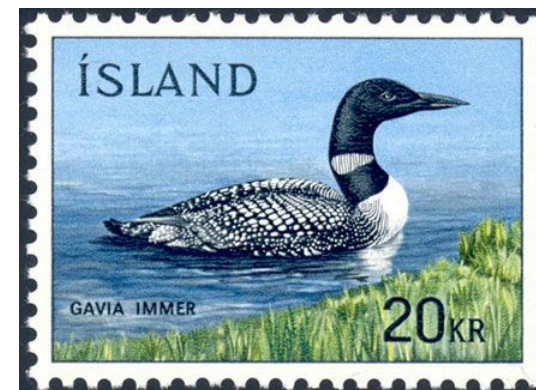
Taiteilijaornitologi J.J.Audubonin kunniaksi julkaistiin hänen 200-vuotissyntymäpäivänään merkkejä: Bhutanissa, Dominikaanisessa tasavallassa ja Gambiassa.

1.3.2000

5.6.1964

16.3.1967

Ornitologitaiteilijat

James John Audubon

s.26.4.1785 - k.27.1.1851

Haiti - New York

J.J.A. piirsi ja luetteloi kaikki Yhdysvalloissa 1800 luvun alussa tunnetut linnut, neliosaiseen teokseen "The Birds of North America" (suomeksi nimellä Linnut v.1990).

John Gould

s.14.9.1804 – k. 3.2.1881

Englanti - Lontoo

J.G. julkaisi mm. seuraavat teokset: The Birds of Europe, A Monograph of the Ramphastidae, Family of Toucans, A Monograph of the Trochilidae Family of Hummingbirds.

Magnus von Wright

s.13.6.1805 - k.5.6.1868

Kuopio - Helsinki

M.v.W valmisti mm. suurta kuvateosta "Svenska Foglar" (Suomen arvokkain kirja) veljensä Wilhelmin avustamana ja kreivi Bodenin kustannuksella.

Lähteitä ja osoitetietoja:

www.aradergalleries.com

www.audubon.org

www.audubon.sonoma.net

www.birdguides.com

www.birdlife.fi

www.bird-stamps.org

www.birdtheme.org

www.collectorstarget.com/philbur.html

www.lintukuva.fi

www.projekt-lom.com

www.tarsiger.com

www.jtenovuo.com

www.wwfstamp.com

Sandy Fuchs: sandy.fuchs () kolumbus.fi

Tiedotuksia

Värirengastetut kaakkurit – haaste valokuvaajille

Kalevi Eklöf

Kaakkureiden helpommaksi havaitsemiseksi on niitä alettu rengastaa ns. lukurenkailla, jotka ovat värillisiä ja varustettu numerokoodilla. Suomessa on jo merkitty 108 kaakkuria tällaisilla renkailla. Menneeltä kesältä on saatu kolme havaintoa näin merkityistä linnuista: yksi tuli verkkoon hukkuneesta kaakkurista ruokajärveltä 19 km päässä pesimäpaikalta ja kaksi muuta pesälammelta. Jälkimmäisissä tapauksissa väri saatiin selville, mutta numeroyhdistelmää ei saatu luetuksi. Nykyiset digikameratekniikat mahdollistavat hyvälaatuisten kuvien ottamisen lentävistä kaakkureista. Numerokoodi on luettavissa melko kaukaakin otetusta kuvasta. Pyydämmekin luontokuvaajia huomioimaan tämän mahdollisuuden ja toimittamaan kuvista saatavan tiedon ja mielellään kopion kuvasta Kalevi Eklöfille (kalevi.eklof () virpi.net, Suvirinne 35, 14300 Renko).

Havaintojen raportointi Gavia-työryhmälle on kantojen seurannan vuoksi ensiarvoisen tärkeää

Kalevi Eklöf

Tarvitsemme vuosittain kattavan aineiston, jotta voimme tehdä laajempia johtopäätöksiä ja suunnata toimintaamme kaakkurin ja kuikan suojelemiseksi. Muista siis lähettää havaintolomakkeita! Esimerkkinä kantojen seurannasta voi mainita vaikka Kalevi Eklöfin Kanta-Hämeen kuikkalintuja koskevan työn pesimäkaudella 2009: Kuikkalinnut säilyivät suurimmilta tahattomilta ihmisen aiheuttamilta häiriöltä, mutta säät kuitenkin tekivät haittaa paikoitellen. Entisen Rengon kunnan alueella olevista tietämistäni neljästä kaakkurin ja kolmesta kuikan pesimälampien/-järvien kaikki pesinnät epäonnistuiivat. Eikä hurrattavaa ollut Hauho-Tuulos metsäalueen pesinnässäkään. Viisi pesäpaikkaa, josta yhteen keväällä palasi vain koiras kaakkuri, pari pesintää tuhoutui ja kahdesta pesueesta lähti yhteensä kaksi poikasta lentoon. Talvi koetteli Kanta-Hämeen kaakkureita kaltoin sillä kolmelle pesäpaikalle palasi vain toinen lintu. Tätä rataa kulki pesintä myös muissakin kunnissa. Onneksi pohjoisempana Laipan erämaassa kuusi pesintää tuotti kuusi lentopoikasta. Kun tällaisia huonotuottoisia vuosia seuraa kolme peräkkäin, on se kaakkurille huono asia. Näiden huonojen vuosien ansiosta pesälammet helposti autioituvat.

Esitys kuikista Oulussa

Pekka Lehtonen esitelmöi kuikan elämästä ja suojelusta Pohjois-Pohjanmaan Lintutieteellisen yhdistyksen (PPLY) kuukausikokouksessa 10.2.2010. Lisätiedot: birdlife.fi/pply